

การศึกษาแนวโน้มความต้องการและความเป็นไปได้ ในการเปิดหลักสูตรปริญญาโทสาขาละคอนประยุกต์ และสาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย¹

Demand for Studying and Feasibility Study of Master Degree
on Applied Theatre and Drama And Contemporary Theatre
and Performance Practice Program

นริรัตน์ พิณจณาสร์²

บทคัดย่อ

การศึกษาแนวโน้มความต้องการและความเป็นไปได้ในการเปิดหลักสูตรปริญญาโทสาขาละคอนประยุกต์และสาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน แนวโน้ม และความต้องการศึกษาต่อระดับปริญญาโทหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต โดยแบ่งออกเป็น 2 สาขา ได้แก่ สาขาละคอนประยุกต์ และสาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย 2. เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ ความเตรียมพร้อมในการจัดการศึกษาระดับปริญญาโทของสาขาวิชาการละคอน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 3. เพื่อนำเสนอแนวทางในการจัดการศึกษา เช่น แนวคิด หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์โครงสร้าง และรูปแบบการจัดโครงสร้างหลักสูตร ของสาขาวิชาการละคอน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 นิสิต นักศึกษา ที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 และบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา 2557 ในสาขาวิชาการละครหรือสาขาศิลปะการแสดงต่างๆ จากสถาบันระดับอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน ที่เปิดหลักสูตรการสอนเกี่ยวข้อง

¹ งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัย ประเภททุนทั่วไป จากกองทุนวิจัยคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการละคอน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ทางด้านละครและศิลปะการแสดง จำนวน 12 แห่ง กลุ่มที่ 2 นักแสดง ศิลปิน หรือกลุ่มคนทำงานในกลุ่มละครต่างๆ ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาต่างๆ จากกลุ่มละครต่างๆที่ยังเปิดทำการอยู่ในปัจจุบัน (2558-2559) และกลุ่มที่ 3 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะการละครและศิลปะการแสดง เพื่อศึกษาแนวคิดหลักการ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการเปิดหลักสูตรปริญญาโท สาขาละครคอนemporaryและศิลปะการแสดงร่วมสมัย

ผลการวิจัยปรากฏว่าจากการส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม จำนวน 460 ชุด ได้รับการตอบกลับ จำนวน 399 ชุด คิดเป็นร้อยละ 86.7 แบ่งเป็นกลุ่มที่ 1 นิสิต นักศึกษา ที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 และบัณฑิต ผู้สำเร็จการศึกษา ปีการศึกษา 2557 จำนวน 410 ชุด ได้รับการตอบกลับจำนวน 353 ชุด คิดเป็นร้อยละ 86.1 กลุ่มที่ 2 นักแสดง ศิลปิน หรือกลุ่มคนทำงานในกลุ่มละครต่างๆ จำนวน 50 ชุด ได้รับการตอบกลับ จำนวน 46 ชุด คิดเป็นร้อยละ 92.0 มีความสนใจสาขาในหลักสูตรปริญญาโท โดยแยกตามความสนใจเฉพาะบุคคล กลุ่มที่ 1 ส่วนใหญ่สนใจหลักสูตรปริญญาโท จำนวน 308 คน จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 353 คน สนใจในสาขาระคอนemporary จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 28.2 สาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย แขนงศิลปะการละครคอน จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 35.4 และแขนงศิลปะการแสดงและนาฏยศิลป์ จำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 53.6 กลุ่มที่ 2 นักแสดง ศิลปิน หรือกลุ่มคนทำงานในกลุ่มละครต่างๆ ส่วนใหญ่สนใจหลักสูตรปริญญาโท จำนวน 38 คน จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 46 คน โดยสนใจในสาขาระคอนemporary จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 76.1 สาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย แขนงศิลปะการละครคอน จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 15.2 และแขนง ศิลปะการแสดงและนาฏยศิลป์ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 10.9 เหตุผลที่เลือกสาขาที่สนใจกลุ่มที่ 1 ส่วนใหญ่สนใจหลักสูตรปริญญาโทสาขาการละครคอนemporaryและสาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย ด้วยเหตุผล ตรงกับสาขาที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี มากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 74.4 ของผู้ที่สนใจทั้งหมด 229 คน รองลงมาคือ ต้องการพัฒนาคำความรู้ในด้านที่ตนเองมีความสนใจ

และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ คิดเป็นร้อยละ 59.7 ของผู้ที่สนใจทั้งหมด และมีความสนใจในด้านเนื้อหาารายวิชาของหลักสูตร คิดเป็นร้อยละ 49.4 ของผู้ที่สนใจทั้งหมด กลุ่มที่ 2 ส่วนใหญ่สนใจหลักสูตรปริญญาโทสาขาการละครคอนประยุกต์และสาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย ด้วยเหตุผล ตรงกับสายงานหรือสายอาชีพที่ประกอบในปัจจุบัน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 91.3 ของผู้ที่สนใจทั้งหมด 46 คน รองลงมาคือต้องการต่อยอดทางการศึกษา และเพื่อวางแผนการศึกษาต่อไปในระดับปริญญาเอกทั้งในประเทศและต่างประเทศ คิดเป็นร้อยละ 76.1 ของผู้ที่สนใจทั้งหมด และต้องการพัฒนาความรู้ในด้านที่ตนเองมีความสนใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ คิดเป็นร้อยละ 73.9 ของผู้ที่สนใจทั้งหมด การตัดสินใจสมัครเข้าเรียน กลุ่มที่ 1 ส่วนใหญ่สนใจ แผน ข การศึกษาค้นคว้าอิสระ ร้อยละ 81.8 ของผู้สนใจทั้งหมด 308 คน และแผน ก ทำวิทยานิพนธ์อย่างเดียว ร้อยละ 18.2 ของผู้สนใจทั้งหมด กลุ่มที่ 2 ส่วนใหญ่สนใจ แผน ข การศึกษาค้นคว้าอิสระ ร้อยละ 87 ของผู้สนใจทั้งหมด 46 คน และแผน ก ทำวิทยานิพนธ์อย่างเดียว

สรุปเนื้อหาการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในเรื่องความเป็นไปได้ และทิศทางการเปิดหลักสูตรปริญญาโท ทางด้านละครคอนประยุกต์และศิลปะการแสดงร่วมสมัย 4 เรื่อง ได้แก่ 1. การเข้าใจถึงความหมายของละครคอนประยุกต์และศิลปะการแสดงร่วมสมัยอย่างแท้จริง เป็นสิ่งสำคัญ เพื่อที่จะทำให้สามารถจัดรายวิชาต่างๆ ลงในแต่ละหลักสูตรได้มีเนื้อหาวิชาตรงตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด 2. การบรรจุเนื้อหาวิชาลงในหลักสูตร โดยพิจารณาถึงการนำไปใช้ได้จริงและมีความทันสมัยเข้ากับโลกปัจจุบัน 3.การเตรียมความพร้อมของหลักสูตรที่ต้องการจะเปิด เรื่องสำคัญที่สุด คือ ด้านบุคลากรผู้สอน ที่ต้องการผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ และมีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในแต่ละด้าน โดยควรเปิดกว้างไม่จำกัดเฉพาะบุคลากรที่มีในสถาบันเท่านั้น และ 4.การสร้างเอกลักษณ์ และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนให้แก่หลักสูตร โดยเข้ากับโครงสร้างนโยบายของมหาวิทยาลัย และสามารถผลิตผลงานสร้างสรรค์ออกสู่สังคมได้ประจักษ์

Abstract

The research is entitled “A Study of Demand Trend and Possibility of Launching a Master of Fine and Applied Arts Program in Drama and Contemporary Performing Arts”. The objectives of the research are: (1) to study a current trend and demand on the Master of Fine and Applied Arts Program in Drama and Contemporary Performing Arts (2) to analyze the possibility and readiness in launching the new master program in drama by a faculty of Fine and Applied Arts, Thammasat University (3) to propose a guideline of establishing the program in drama such as concept, principle and rationale, objectives, and curriculum plans. Samplings consist of three groups: (1) fourth-year undergraduate students and students earning bachelor’s degree in drama and performing arts in year 2014 from 12 universities with these majors both public and private ones (2) actors, actresses, artists, and people who work in this field, obtain a bachelor’s degree in drama and still work for current drama groups (2015-2016) and (3) collecting data from interviewing specialists in drama and performing arts to study a concept, principle, viewpoint, and recommendation for launching the master of fine and applied arts program in drama and contemporary performing arts

The result of the research based on 460 survey questionnaires given to the first two sample groups shows that 399 questionnaires accounting for 86.7% were given back. The first sample group responded 353 questionnaires accounting for 86.1% from 410 questionnaires given. The second sample group responded 46 questionnaires representing 92 % from 50 questionnaires. Both groups were interested in the new master program. From the first sample group, 308 participants from

the total of 353 were interested in applied drama, contemporary performing arts in dramatic arts, and performing arts and dance. 87 participants or 28.2% were interested in applied drama. 109 participants or 35.4% were interested in contemporary performing arts minoring in dramatic arts. And, 165 participants or 53.6% were interested in performing arts and dance. From the second sample group, 38 participants from the total of 46 were interested in applied drama, contemporary performing arts in dramatic arts, and performing arts and dance. 35 participants or 76.1% were interested in applied drama. Seven participants or 15.2% were interested in contemporary performing arts minoring in dramatic arts. And, five participants or 10.9% were interested in performing arts and dance. The most reason representing 74.4% of the total of 229 interested participants from the first group interested in the new master program was that these fields of study are the same ones as their previous fields of study. The secondary reason representing 59.7 of the total of participants was that they wanted to develop their own knowledge and apply it. The least reason representing 49.4% of the total of interested participants was that they were interested in program coursework. The most reason representing 91.3% of the total of 46 interested participants from the second group interested in the new master program was that these fields of study are the same ones as their current job. The secondary reason representing 76.1 of the total of participants was that they wanted to gain knowledge and pursue a Ph.D. in Thailand and oversea. The least reason representing 73.9% of the total of interested participants was that they wanted to develop their own knowledge and apply it. 81.8 % of the total of 308 interested participants from the first sample group

was mostly interested in “Plan B” curriculum with an independent study whereas 18.2% of the total was interested in “Plan A” curriculum with a thesis. From the second sample group, 87% of the total of 46 interested participants was interested in “Plan B” curriculum with an independent, and 13% of the total was interested in “Plan A” curriculum with a thesis.

A summary of the data from interviewing the specialists who gave their opinions and suggestions on the possibility and direction for launching the new master program can be divided into 4 categories: (1) genuine understanding a definition of applied drama and contemporary performing arts; this is crucially important as each coursework can be arranged perfectly in each program to meet its objective and this will assist graduate students to acquire knowledge and apply it potentially and meaningfully (2) each program with appropriate coursework; the content of the coursework can be applied and modern (3) program lecturers, the most important category; the lecturers must be knowledgeable and skillful, have work experiences, and specialize in each field of study and this position should be open to all and should not restrict to only TU personnel and (4) Creating a unique program and vivid objectives of the program; this needs to be integrated with the university’s policy framework and can be led to produce creative work to be seen.

บทนำ

ปัจจุบันสาขาวิชาการละครและศิลปะการแสดงเป็นสาขาที่ผู้เข้าศึกษาในระดับปริญญาตรีให้ความสนใจและเลือกเรียนเป็นวิชาเอกจนจบหลักสูตรการศึกษาในสถาบันระดับอุดมศึกษาที่เปิดสอนในศาสตร์ดังกล่าวทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นอีกสถาบันหนึ่งที่เปิดสอนในหลักสูตรระดับปริญญาตรี 4 ปี ทางด้านสาขาวิชาการละครอน ซึ่งในแต่ละปีนั้นจะมีผู้สมัครเพื่อเข้าเรียนในหลักสูตรนี้เป็นจำนวนมาก อีกทั้งในแต่ละปีสาขาวิชาการละคร คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถได้ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานและสังคม ต่อเนื่องกัน จนถึงในปัจจุบัน โดยที่ผู้สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการละครอนนั้นสามารถออกไปประกอบอาชีพต่างๆ ได้แก่

- ผู้ควบคุมการผลิตการแสดง (Producer)
- ผู้ฝึกหัดนักแสดง (Acting Coach)
- นักวิจารณ์ด้านการละคร (Critic)
- ผู้เขียนบทละคร (Playwright)
- นักแสดง (Actor)
- ผู้กำกับการแสดง (Director)
- นักออกแบบกิจกรรมในการใช้ละครประยุกต์ (Creative Designer / Facilitator/For Applied Theatre)
- นักสร้างสรรค์การจัดการงาน (Event Organizer)
- นักออกแบบการสร้างองค์ประกอบศิลป์ (Arts Director)
- นักแต่งเพลง (Song writer)
- ศิลปินสร้างสรรค์งานแต่งหน้า (Make up Artist)
- ผู้กำกับภาพลักษณ์ (Stylist)

หรือนำความรู้ความสามารถจากสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องชาญไปบูรณาการกับศาสตร์แขนงอื่นๆ เพื่อประกอบอาชีพต่างๆ นอกเหนือจากอาชีพที่ได้กล่าวมาแล้ว สอดคล้องกับแผนการพัฒนาลำดับของสาขาวิชาการละครอนที่มุ่งเน้นความรู้และ

ทักษะด้านวิชาการละครโดยบูรณาการกับพื้นความรู้แขนงต่างๆ ของมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์พัฒนาองค์ความรู้อันเป็นสากลในปัจจุบัน อีกทั้งเน้นหนักในแต่ละ ความรู้เฉพาะอย่างเข้มข้นเพื่อสร้างบัณฑิตที่มีความเข้าใจโลกร่วมสมัยและสามารถ เสนอผลงานทั้งเชิงวิชาการและสร้างสรรค์ด้วยความเข้าใจตนเองรับผิดชอบต่อสังคม

นอกจากนี้การพัฒนาหลักสูตรศิลปะการแสดงยังเกี่ยวข้องกับพันธกิจของ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่มุ่งสู่การสร้างและพัฒนาบัณฑิตทั้งในด้านวิชาการและ วิชาชีพตลอดจนการสร้างบัณฑิตที่มีความเข้าใจมนุษยสังคมและวัฒนธรรมที่ แตกต่างหลากหลายและมีความสามารถในการบูรณาการองค์ความรู้ในศาสตร์ต่างๆ เพื่อพัฒนาผลงานด้านศิลปะการแสดง เช่น การละครและนาฏศิลป์ โดยมีความเคารพ ต่อวิถีประชาธิปไตย

ในปัจจุบันมีแนวโน้มของผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทั้งในสาขา วิชาการละครและสาขาวิชาศิลปะการแสดงอื่นๆ รวมถึงบุคคลทั่วไปที่มีความสามารถ และมีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพหรือการทำงานทางด้านนี้ให้ความสนใจ และต้องการศึกษาต่อในระดับปริญญาโทเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้เกิด ความเชี่ยวชาญ หรือเพื่อเพิ่มคุณวุฒิให้เป็นที่ยอมรับของสังคมมากขึ้น ดังนั้นสาขา วิชาการละคร คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จึงมีการวางแผน พัฒนาด้านหลักสูตร ด้านบุคลากร ด้านการเรียนการสอน และด้านความรู้ เพื่อ เตรียมพร้อมศักยภาพและศึกษาความเป็นไปได้ในการเปิดสอนระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต โดยแบ่งออกเป็น 2 สาขา ได้แก่ สาขาละครคอน ปรยุกต์ (Applied Theatre and Drama) และสาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย (Contemporary Theatre and Performance Practice Program) เพื่อเป็น ทางเลือกให้แก่ผู้ที่สนใจศึกษาต่อทางศาสตร์แขนงนี้

ทั้งการพัฒนาหลักสูตรในระดับปริญญาโทยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ หลักของคณะศิลปกรรมศาสตร์ที่มุ่งมั่นจะเป็นสถาบันการศึกษาที่มีคุณภาพได้ มาตรฐานระดับสากล และมุ่งสู่ความเป็นชั้นนำของเอเชียด้วยการสร้างสรรค์ผลงาน ศิลปกรรมศาสตร์ที่มีความเป็นเลิศ สร้างองค์ความรู้และผลงานวิชาการที่มีคุณภาพ ผลิตบัณฑิตและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ ตลอดจนมีความเป็น

มีอาชีพอันก่อปรด้วยคุณธรรมและจรรยาบรรณเป็นที่ยอมรับในระดับชาติและในระดับสากล อีกด้วย

การเปิดสอนหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาละครคอนประยุคต์ (Applied Theatre and Drama) และสาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย (Contemporary Theatre and Performance Practice Program) จึงเป็นการวางแผนพัฒนาหลักสูตรในอนาคตและเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานนำไปประกอบการพิจารณาให้มีความชัดเจนที่จะนำไปสู่การปฏิบัติหรือการยอมรับด้วยการชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรนั้นๆ เป็นที่ที่ต้องการและเป็นไปได้จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาความต้องการของผู้เรียนและความเป็นไปได้เบื้องต้น ในการทำวิจัยในครั้งนี้

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน แนวโน้ม และความต้องการศึกษาต่อระดับปริญญาโทหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต โดยแบ่งออกเป็น 2 สาขา ได้แก่ สาขาละครคอนประยุคต์ (Applied Theatre and Drama) และสาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย (Contemporary Theatre and Performance Practice Program)
2. เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ ความเตรียมพร้อมในการจัดการศึกษาระดับปริญญาโท ของสาขาวิชาการละครคอน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3. เพื่อนำเสนอแนวทางในการจัดการศึกษา เช่น แนวคิด หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์โครงสร้าง และรูปแบบการจัดโครงสร้างหลักสูตร ของสาขาวิชาการละครคอน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวโน้มความต้องการและความเป็นไปได้ในการเปิดหลักสูตรปริญญาโทสาขาละครคอนประยุคต์ (Applied Theatre and Drama) และสาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย (Contemporary Theatre and Performance Practice Program) ของคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็น

การวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้เทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลแบบผสมผสานเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสาร การใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง แบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. นิสิต นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 และบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา 2557 ในสาขาวิชาการละครหรือสาขาศิลปะการแสดงต่างๆ เฉลี่ยโดยรวม จำนวน 400-500 คน (ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนศ.ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของแต่ละสถาบัน) จากสถาบันระดับอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน ที่เปิดหลักสูตรการสอนเกี่ยวข้องทางด้านการละครและศิลปะการแสดง โดยเลือกเป็น กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 12 แห่ง ได้แก่

ภาคเหนือ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ภาควิชาศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ภาคกลาง

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ภาคใต้

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

2. นักแสดง ศิลปิน หรือกลุ่มคนทำงานในกลุ่มละครต่างๆ ที่จบการศึกษา ระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาต่างๆ เฉลี่ยโดยรวม จำนวน 50 คน จากกลุ่มละครต่างๆ ที่ยังเปิดทำการอยู่ในปัจจุบัน (2558-2559) อาทิ

- กลุ่มไม้ขีดไฟ
- กลุ่มมะขามป้อม
- กลุ่มมรดกใหม่
- กลุ่มพระจันทร์เสี้ยว
- กลุ่มอนัตตา
- กลุ่ม B-Floor
- กลุ่มละครมายาฤทธิ์
- กลุ่มละครอื่นๆ

ทั้ง 2 กลุ่มนี้ เป็นการสำรวจเพื่อศึกษาถึงความต้องการศึกษาต่อในระดับปริญญาโท หลักสูตรที่เกี่ยวข้องทางด้านวงการละครและศิลปะการแสดง

3. การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะการละครและศิลปะการแสดง เพื่อศึกษาแนวคิดหลักการ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการเปิดหลักสูตรปริญญาโท สาขาละครประยุกต์และศิลปะการแสดงร่วมสมัย

เรื่องที่ศึกษา

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยการศึกษาความเป็นไปได้ โดยแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ

1. ศึกษาด้านความต้องการของผู้ที่ต้องการศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขาละครประยุกต์ (Applied Theatre and Drama) และ สาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย (Contemporary Theatre and Performance Practice Program)

2. ศึกษาโอกาสและความเป็นไปได้ในการเปิดหลักสูตรศิลปศาสตร-มหาบัณฑิต สาขาละครประยุกต์ (Applied Theatre and Drama) และ สาขา ศิลปะการแสดงร่วมสมัย (Contemporary Theatre and Performance Practice Program) ของคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ตัวแปร

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับตามกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. นิสิต นักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันระดับอุดมศึกษาที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้ง 12 สถาบัน ที่มีความต้องการเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทในสาขาละคอนประยุกต์ (Applied Theatre and Drama) และ สาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย (Contemporary Theatre and Performance Practice Program) มีตัวแปรต้นที่ศึกษา คือ ภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา เกรดเฉลี่ย และด้านภูมิภานา ตัวแปรตาม ได้แก่ การทราบบว่ามีารเปิดสอนหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาละคอนประยุกต์ (Applied Theatre and Drama) และ สาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย (Contemporary Theatre and Performance Practice Program) ที่คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และความสนใจที่จะศึกษาใน 2 สาขาวิชาดังกล่าว

2. ศิลปิน นักแสดง ผู้ประกอบอาชีพ หรือผู้ที่ทำงานทางด้านการแสดงในกลุ่มละครอิสระต่างๆ ที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง ตัวแปรที่ศึกษามี ตัวแปรต้น ภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เพศ อายุ ระยะเวลาในการทำงาน และสาขาวิชาที่จบในระดับปริญญาตรี ตัวแปรตาม ได้แก่ แนวโน้มความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางด้านละครประยุกต์ และศิลปะการแสดงร่วมสมัย

3. ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะการละครและศิลปะการแสดง เพื่อศึกษาแนวคิดหลักการ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการเปิดหลักสูตรปริญญาโทสาขาละคอนประยุกต์ (Applied Theatre and Drama) และศิลปะการแสดงร่วมสมัย (Contemporary Theatre and Performance Practice Program)

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในงานวิจัย

การละคอน หมายถึง สาขาวิชาการละคอน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สาขาละคอนประยุกต์ และ สาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย หมายถึง สาขาวิชาที่จะเปิดสอนในระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ของคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงความต้องการศึกษาต่อระดับปริญญาโทหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต โดยแบ่งออกเป็น 2 สาขา ได้แก่ สาขาละคอนประยุกต์ (Applied Theatre and Drama) และสาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย (Contemporary Theatre and Performance Practice Program)

2. ได้ทราบถึงโอกาสและความเป็นไปได้ ความเตรียมพร้อมในการจัดการศึกษาระดับปริญญาโท ของสาขาวิชาการละคอน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

3. เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรระดับปริญญาโท ของสาขาวิชาการละคอน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในอนาคตต่อไป

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ เพื่อศึกษาความต้องการศึกษาต่อระดับปริญญาโทหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาและการจัดโครงสร้างหลักสูตร ระดับปริญญาโท ของสาขาวิชาการละคอน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนจากกลุ่มประชากรตัวอย่าง ทั้ง 2 กลุ่มได้แก่ กลุ่มที่ 1 นิสิต นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 และบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษา ปีการศึกษา 2557 และกลุ่มที่ 2 นักแสดง ศิลปิน หรือกลุ่มคนทำงานในกลุ่มละครต่างๆ พบว่า มีความสมบูรณ์ จำนวน 399 ชุด จากจำนวน 460 ชุด คิดเป็นร้อยละ 86.7 แบ่งเป็น

กลุ่มที่ 1 นิสิต นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 และบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษา ปีการศึกษา 2557 จำนวน 410 ชุด ได้รับการตอบกลับจำนวน 353 ชุด คิดเป็นร้อยละ 86.1

กลุ่มที่ 2 นักแสดง ศิลปิน หรือกลุ่มคนทำงานในกลุ่มละครต่างๆ จำนวน 50 ชุด ได้รับการตอบกลับ จำนวน 46 ชุด คิดเป็นร้อยละ 92.0

จากนั้นผู้วิจัยได้รวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดนำไปวิเคราะห์ข้อมูลและรายงานผล ดังนี้

อภิปรายผล

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มที่ 1 นิสิต นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 และบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษา ปีการศึกษา 2557

ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 215 คน คิดเป็นร้อยละ 60.9 และเพศชาย 138 คน คิดเป็นร้อยละ 39.1 ส่วนใหญ่มีอายุไม่เกิน 25 ปี จำนวน 333 คน คิดเป็นร้อยละ 94.3 ส่วนใหญ่มีสถานะเป็นนิสิต/นักศึกษาชั้นปีสุดท้าย จำนวน 306 คน คิดเป็นร้อยละ 86.7 และเป็นบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาปี 2557 จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 9.3 อยู่ในพื้นที่ภาคกลางมากที่สุด จำนวน 179 คน คิดเป็นร้อยละ 50.7 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 62 คน คิดเป็นร้อยละ 17.6 ภาคเหนือ 60 คน คิดเป็นร้อยละ 17.0 และภาคใต้ 52 คน คิดเป็นร้อยละ 14.7 ตามลำดับ

กลุ่มที่ 2 นักแสดง ศิลปิน หรือกลุ่มคนทำงานในกลุ่มละครต่างๆ

ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 67.4 และเพศหญิง จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 32.6 ส่วนใหญ่มีอายุ 26-30 ปี จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 80.4 และอาศัยอยู่ในพื้นที่ภาคกลางทั้งหมด

2. ความสนใจในหลักสูตรปริญญาโทสาขาละครคอนประยุกต์และสาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย

กลุ่มที่ 1 นิสิต นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 และบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษา ปีการศึกษา 2557

- แยกตามพื้นที่ ส่วนใหญ่มีความสนใจในหลักสูตรปริญญาโทสาขาการละครคอนประยุกต์และสาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย จำนวน 209 คน คิดเป็นร้อยละ 59.2 ไม่สนใจ จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 28.0 และไม่สนใจ จำนวน 45 คน

คิดเป็นร้อยละ 12.7 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด และพบว่าภาคกลางเป็นภาคที่มีผู้สนใจมากที่สุด จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 57.5 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในภาคกลางทั้งหมด 179 คน และคิดเป็นร้อยละ 49.3 ของจำนวนผู้สนใจหลักสูตรทั้งหมด 209 คน และคิดเป็นร้อยละ 29.2 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 353 คน รองลงมาคือ ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

- **ความสนใจที่จะสมัครเข้าเรียนในหลักสูตรปริญญาโทสาขาละคอนประยุกต์และสาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย โดยแยกตามมหาวิทยาลัย** จากกลุ่มตัวอย่างพบว่า ทุกมหาวิทยาลัย ให้ความสนใจที่จะสมัครเข้าเรียนในหลักสูตรปริญญาโทสาขาละคอนประยุกต์และสาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัยโดยเฉพาะ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่มีผู้สนใจถึงร้อยละ 90 รองลงมาคือ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ร้อยละ 84 และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ร้อยละ 75

- **ความสนใจในแต่ละสาขา ของหลักสูตรปริญญาโท โดยแยกตามมหาวิทยาลัย** จากกลุ่มตัวอย่างพบว่า

สาขาละคอนประยุกต์มีมหาวิทยาลัยที่สนใจสมัครเข้าเรียนมากที่สุด ได้แก่ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร้อยละ 83.5 คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ร้อยละ 33.3 และคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ร้อยละ 18.8 ตามลำดับ

สาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย แขนงศิลปะละครละคอน มีมหาวิทยาลัยที่สนใจสมัครเข้าเรียนมากที่สุด คือ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ร้อยละ 97.4 คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ร้อยละ 72.0 และคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ร้อยละ 41.7

สาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย แขนงศิลปะการแสดงและนาฏศิลป์ มีมหาวิทยาลัยที่สนใจสมัครเข้าเรียนมากที่สุด คือ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ร้อยละ 84.6 คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ร้อยละ 81.2 และภาควิชาศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ร้อยละ 75.0 ตามลำดับ

ทั้งนี้ความสนใจในการสมัครเข้าเรียนในแต่ละสาขาของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละมหาวิทยาลัย นอกจากจะขึ้นอยู่กับความสนใจและความถนัดส่วนบุคคลแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าสาขาวิชาเอกที่กลุ่มตัวอย่างได้ศึกษามาในระดับปริญญาตรีก็มีส่วนในการตัดสินใจเลือกสนใจในแต่ละสาขาหลักสูตรปริญญาโทด้วยเช่นกัน

- **ความสนใจสาขาในหลักสูตรปริญญาโท แยกตามความสนใจเฉพาะบุคคล** ส่วนใหญ่สนใจหลักสูตรปริญญาโท จำนวน 308 คน จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 353 คน โดยสนใจในสาขาละครประยุกต์ จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 28.2 สาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย แขนงศิลปะการละครคอน จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 35.4 และแขนงศิลปะการแสดงและนาฏยศิลป์ จำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 53.6

ความสนใจ	หลักสูตรปริญญาโท			รวม
	สาขาละครคอน ประยุกต์	สาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย		
		ศิลปะ การละครคอน	ศิลปะการแสดง และนาฏยศิลป์	
สนใจ จำนวน	61	72	118	209
ร้อยละภายในความสนใจ	29.2%	34.4%	56.5%	
ร้อยละภายในของหลักสูตร	70.1%	66.1%	71.5%	
ร้อยละของผู้เลือกตอบ	19.8%	23.4%	38.3%	67.9%
ไม่แน่ใจ จำนวน	26	37	47	99
ร้อยละภายในความสนใจ	26.3%	37.4%	47.5%	
ร้อยละภายในของหลักสูตร	29.9%	33.9%	28.5%	
ร้อยละของผู้เลือกตอบ	8.4%	12.0%	15.3%	32.1%
รวมจำนวนทั้งหมด	87	109	165	308
ร้อยละของผู้เลือกตอบทั้งหมด	28.2%	35.4%	53.6%	100.0%

กลุ่มที่ 2 นักแสดง ศิลปิน หรือกลุ่มคนทำงานในกลุ่มละครต่างๆ

- ความสนใจสาขาในหลักสูตรปริญญาโท แยกตามความสนใจ ส่วนใหญ่สนใจหลักสูตรปริญญาโท จำนวน 38 คน จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 46 คน โดยสนใจในสาขาระยะประยุกต์ จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 76.1 สาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัยแขนงศิลปะการละครคอน จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 15.2 และแขนงศิลปะการแสดงและนาฏยศิลป์ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 10.9

ความสนใจ	หลักสูตรปริญญาโท			รวม	
	สาขาระยะประยุกต์	สาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย			
		ศิลปะการละครคอน	ศิลปะการแสดงและนาฏยศิลป์		
สนใจ	จำนวน	30	5	4	38
	ร้อยละภายในความสนใจ	78.9%	13.2%	10.5%	
	ร้อยละภายในของหลักสูตร	85.7%	71.4%	80.0%	
	ร้อยละของผู้เลือกตอบ	65.2%	10.9%	8.7%	82.6%
ไม่แน่ใจ	จำนวน	5	2	1	8
	ร้อยละภายในความสนใจ	62.5%	25.0%	12.5%	
	ร้อยละภายในของหลักสูตร	14.3%	28.6%	20.0%	
	ร้อยละของผู้เลือกตอบ	10.9%	4.3%	2.2%	17.4%
รวมจำนวนทั้งหมด		35	7	5	46
ร้อยละของผู้เลือกตอบทั้งหมด		76.1%	15.2%	10.9%	100.0%

3. เหตุผลที่เลือกสาขาที่สนใจ

กลุ่มที่ 1 นิสิต นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 และบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษา ปีการศึกษา 2557

ส่วนใหญ่สนใจหลักสูตรปริญญาโทสาขากการละครคอนปรยุกต์และสาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย ด้วยเหตุผล ตรงกับสาขาที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 74.4 ของผู้สนใจทั้งหมด 229 คน รองลงมาคือ ต้องการพัฒนาความรู้ในด้านที่ตนเองมีความสนใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ คิดเป็นร้อยละ 59.7 ของผู้สนใจทั้งหมด และมีความสนใจในด้านเนื้อหาอารยวิชาของหลักสูตร คิดเป็นร้อยละ 49.4 ของผู้สนใจทั้งหมด

กลุ่มที่ 2 นักแสดง ศิลปิน หรือกลุ่มคนทำงานในกลุ่มละครต่างๆ

ส่วนใหญ่สนใจหลักสูตรปริญญาโทสาขากการละครคอนปรยุกต์และสาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย ด้วยเหตุผล ตรงกับสายงานหรือสายอาชีพที่ประกอบในปัจจุบัน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 91.3 ของผู้สนใจทั้งหมด 46 คน รองลงมาคือ ต้องการต่อยอดทางการศึกษา และเพื่อวางแผนการศึกษาต่อไปในระดับปริญญาเอกทั้งในประเทศและต่างประเทศ คิดเป็นร้อยละ 76.1 ของผู้สนใจทั้งหมด และต้องการพัฒนาความรู้ในด้านที่ตนเองมีความสนใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ คิดเป็นร้อยละ 73.9 ของผู้สนใจทั้งหมด

4. ข้อมูลเพิ่มเติมการตัดสินใจสมัครเข้าเรียน

กลุ่มที่ 1 นิสิต นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 และบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษา ปีการศึกษา 2557

ด้านความสนใจหลักสูตรปริญญาโทสาขากการละครคอนปรยุกต์และสาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย ส่วนใหญ่สนใจ แผน ข การศึกษาค้นคว้าอิสระ ร้อยละ 81.8 ของผู้สนใจทั้งหมด 308 คน และแผน ก ทำวิทยานิพนธ์อย่างเดียว ร้อยละ 18.2 ของผู้สนใจทั้งหมด

ด้านการตัดสินใจสมัครเข้าเรียน ส่วนใหญ่ยังไม่แน่ใจ ร้อยละ 47.1 ของผู้สนใจทั้งหมด 308 คน รองลงมา คือ สมัครเรียนในปีการศึกษา 2559 ร้อยละ 22.1

และสมัครภายใน 2 ปีข้างหน้า ร้อยละ 23.4 ของผู้สนใจทั้งหมด และด้านความต้องการข้อมูล ส่วนใหญ่ไม่ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ร้อยละ 65.3 และต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ร้อยละ 34.7

กลุ่มที่ 2 นักแสดง ศิลปิน หรือกลุ่มคนทำงานในกลุ่มละครต่างๆ

ส่วนใหญ่สนใจ แผน ข การศึกษาค้นคว้าอิสระ ร้อยละ 87 ของผู้สนใจทั้งหมด 46 คน และแผน ก ทำวิทยานิพนธ์อย่างเดียว ร้อยละ 13 ของผู้สนใจทั้งหมด ด้านการตัดสินใจสมัครเข้าเรียน ส่วนใหญ่ยังไม่แน่ใจ ร้อยละ 76.1 ของผู้สนใจทั้งหมด รองลงมา คือ สมัครภายใน 2 ปีข้างหน้า ร้อยละ 19.6 ของผู้สนใจทั้งหมด และด้านความต้องการข้อมูล ส่วนใหญ่ไม่ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ร้อยละ 76.1 และต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ร้อยละ 23.9

ข้อคิดเห็นและเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้ตอบแบบสอบถาม สรุปได้ดังนี้

1. ในการคัดเลือกเข้าศึกษา ต้องการทราบถึงรายละเอียดการคัดเลือกนักศึกษา และคัดเลือกจากประสบการณ์การทำงานทางด้านสาขาที่เลือกเรียน
2. สามารถเลือกรายวิชาได้ตามความสนใจของผู้เรียน
3. อยากให้ทางคณะจัดหาผู้สอนหรือบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ หรือมีประสบการณ์เฉพาะด้าน และเป็นที่ยอมรับในแต่ละสาขา
4. ต้องการให้มีการเรียนภาษาอังกฤษควบคู่ไปกับการเรียน ในกรณีที่ผู้เรียนไม่มีผลสอบวัดความรู้ภาษาอังกฤษ
5. เป็นหลักสูตรที่น่าสนใจอย่างยิ่ง แต่อยากให้ความแตกต่างอย่างชัดเจนจากสถาบันอื่นๆ
6. ต้องการทุนการศึกษาในการเรียนระดับปริญญาโท
7. อยากให้มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้เป็นที่รู้จักมากกว่านี้

โอกาสและความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาระดับปริญญาโท

สาขาวิชาการละคร คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้มีการวางแผนพัฒนาหลักสูตรโดยมุ่งเน้นความรู้และทักษะด้านวิชาการละครให้บูรณาการกับพื้นความรู้แขนงต่างๆของมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพื่อพัฒนา

องค์ความรู้สู่ระดับสากล สร้างบัณฑิตที่มีคุณภาพและสามารถเสนอผลงานทั้งเชิงวิชาการและสร้างสรรค์สังคมได้ในระดับนานาชาติ ฉะนั้นสาขาวิชาการละคร คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จึงมีการเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพ ทั้งด้านบุคคลกร ด้านการเรียนการสอน ด้านความรู้ เพื่อที่มีโอกาสและความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาหลักสูตรทางสาขาวิชาการละครเพื่อเปิดสอนในระดับปริญญาโท โดยแบ่งออกเป็น 2 สาขา ได้แก่ สาขาละคอนประยุกต์ (Applied Theatre and Drama) และสาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย (Contemporary Theatre and Performance Practice Program) ตามแผนพัฒนาสาขาวิชาการละครระยะยาว 15 ปี

ความเป็นไปได้และทิศทางการเปิดหลักสูตรปริญญาโท ทางด้านละครประยุกต์ และศิลปะการแสดงร่วมสมัยจากข้อคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านการละคร และศิลปะการแสดง

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีประสบการณ์ ศิลปินและอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านศิลปะการละคร และศิลปะการแสดงร่วมสมัย 4 ท่าน ได้แก่

1. ศาสตราจารย์นราพงษ์ จรัสศรี อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญและศิลปินผู้สร้างงานทางด้านนาฏยศิลป์ตะวันตกและศิลปะการแสดงร่วมสมัย ปัจจุบันดำรงตำแหน่งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และหลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. รองศาสตราจารย์พรรัตน์ ดำรง ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศิลปะการละคร และอาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะการละคร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ จึงวิวัฒนาภรณ์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งคณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเป็นอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสาขาวิชาการละคร

4. อาจารย์สันติ จิตรระจินดา ผู้อำนวยการทางศิลปะ สถาบันศิลปวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา (มาया) เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะการละครเพื่อสังคม

รองศาสตราจารย์พรรัตน์ ดำรุง (สัมภาษณ์:2559) ได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการเปิดหลักสูตรปริญญาโทสาขาละคอนประยุกต์ (Applied Theatre and Drama) โดยให้นิยามและความหมายของคำว่า “ละครประยุกต์” ว่า “...คำว่า ประยุกต์ หรือ Applied ในความหมายของคนทั่วไป คือ การปรับเปลี่ยนพัฒนา หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงเข้ากับสิ่งอื่น โดยปรับให้ทันสมัย แต่ Applied Theatre เป็นชื่อศาสตร์เฉพาะ หมายถึง สิ่งที่น่ามาใช้ใหม่ซึ่งเข้ามาจัดระบบระเบียบหรืออะไรก็ตามที่นำการละครมาใช้เป็นเครื่องมือในการนำมาใช้ในการพัฒนาคน พัฒนาการศึกษา (Theatre Education) พัฒนาชุมชนหรือสังคม (Theatre Development) จึงมีศัพท์เฉพาะคำว่า “Applied Theatre” ขึ้น แต่ที่คำนี้ได้เป็นที่รู้จัก เพราะได้มีการนำวิชานี้มาเปิดสอนในสถาบันการศึกษาต่างๆ “Applied Theatre” จึงแปลอย่างตรงตัวว่า “ละครประยุกต์” ซึ่งเป็นการนำละครกลับไปสู่ชุมชนนั่นเอง...” ในการเปิดหลักสูตรปริญญาโทสาขาละคอนประยุกต์นั้น หลักสูตรควรเน้นไปในเนื้อหาเรื่อง การแสดง (Acting) และการกำกับการแสดง (Directing) เป็นเรื่องหลัก และให้การประยุกต์ใช้ (Applied) เป็นเรื่องรอง เพราะหากนักศึกษาสามารถเข้าใจเรื่อง การแสดง (Acting) และการกำกับการแสดง (Directing) แล้วก็จะสามารถประยุกต์ใช้ (Applied) ได้ และได้แสดงข้อคิดเห็นและคำแนะนำในเรื่องการผลิตบัณฑิตทางด้านศิลปะการละครและศิลปะ การแสดงต่างๆนั้นทางหลักสูตรควรมีเป้าหมายที่จะผลิตนักสร้างสรรค์หรือนักวิชาการว่า ในการเรียนระดับปริญญาโทต้องสามารถผลิตให้คนคิดเป็นทำเป็น ซึ่งอาจจะเป็นคนที่ไม่ได้มีความรู้มากนักในระดับปริญญาตรีมาก่อนแต่ในระบบการเรียนการสอน ต้องรู้ที่จะสร้างหรือทำอะไรให้เขาคิดเป็นทำเป็น ซึ่งไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรอะไร จากสถาบันไหนก็ตามจะต้องสามารถที่จะให้เครื่องมือพื้นฐาน เพื่อให้ผู้เรียนนำไปปฏิบัติการใช้ได้ ลองคิด ลองทำ ออกแบบให้ได้ และสุดท้ายก็เขาก็จะสามารถที่จะเรียบเรียงออกมาเป็นงานเขียนได้เอง จากบทสัมภาษณ์ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ ของรองศาสตราจารย์พรรัตน์ ดำรุง เป็นไปในทางเดียวกันกับการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของอาจารย์สันติ จิตรระจินดา (สัมภาษณ์:2559) ที่ได้เสนอแนะถึงในการเปิดหลักสูตรใหม่ทั้งจำเป็นจะต้องมีการเตรียมพร้อมเรื่องบุคลากร และผู้สอน

ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางและการวางโครงสร้างหลักสูตรวิชาที่ทำให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้จริง โดยได้แสดงความคิดเห็นถึงการนำวิชาทางด้านละครประยุกต์และศิลปะการแสดงร่วมสมัยมาบรรจุอยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอนระดับปริญญาโทของสถาบันการศึกษาว่า ลักษณะศิลปะการแสดงของไทย สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ระดับ ได้แก่

1. การแสดงในสถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหาร ซึ่งเป็นการนำเสนอการแสดงศิลปะในฐานะเสมือนสินค้าทางวัฒนธรรม

2. การแสดงของบุคคลหรือกลุ่มคนที่ต้องการทำงานประณีตออกมาในรูปแบบการแสดงซึ่งใหญ่กว่าเป็นการแนะนำวัฒนธรรมในกรอบใหญ่ สามารถพัฒนาการแสดง หรือคณะละครเป็นระดับโรงละครได้

3. การแสดงที่อยู่ลักษณะเป็นการผลิต (Production) ใหญ่ เช่น สยามนิรมิต เอลิมกรุง การแสดงโขนพระราชทานมีโครงสร้างที่ชัดเจน และมีการพัฒนาไปเรื่อยๆ

4. การแสดงของบุคคล หรือกลุ่มงานที่พยายามสร้างงานของตนเอง ขึ้นใหม่ หรือการแสวงหาคำศัพท์ใหม่ โดยอาจเป็นสิ่งที่มีความรู้มาจากศิลปะการแสดงดั้งเดิม

ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นของอาจารย์ทั้งสองนั้นสามารถที่จะนำมาเป็นข้อมูลเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ในการวางรูปแบบโครงสร้างทางหลักสูตรในสาขาละคอนประยุกต์ (Applied Theatre and Drama) ต่อไป

การเปิดหลักสูตรปริญญาโท สาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย (Contemporary Theatre and Performance Practice Program) ศาสตราจารย์นราพงษ์ จรัสศรี (สัมภาษณ์:2559) ได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในเรื่องนี้โดยได้ให้นิยามความหมาย “ศิลปะการแสดงร่วมสมัย” ว่า ถ้าเป็นในรูปศัพท์จะแปลว่าสมัยใหม่ เสมอ หมายถึงอะไรก็ตามที่นำมาทำในสมัยปัจจุบันแม้จะเป็น ของเก่าที่มีอยู่เดิม ซึ่งตามคำศัพท์ “ร่วมสมัย” อาจหมายถึง การนำมารวมกันระหว่างสองสมัย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรูปแบบ เทคนิค แนวคิดและการนำเสนอของศิลปินแต่ละคนซึ่งไม่มีรูปแบบตายตัว แต่หากเป็นการนำมาผสมกันระหว่างของเก่ากับเทคนิคใหม่ ก็ต้อง

ดูที่น้ำหนักหรือเปอร์เซ็นต์ในการนำเสนอ โดยมีแนวทางการสร้างงานร่วมสมัยของไทย 2 ประการ คือ

1. ศิลปินต้องมีอิสรภาพในการสร้างสรรค์งาน เพราะการสร้างงานความมีอิสระจากทุกอย่าง

2. ทางด้านผู้ชมหรือคนดู ต้องไม่หลงไปในประเด็นที่ผู้สร้างนำเสนอ เพราะบางครั้งผู้สร้างใช้วิธีการบริหารจัดการ (Management) เพื่อต้องการที่จะดึงดูดคนดูมากกว่าการสร้างงานศิลปะ (artistic) ซึ่งหากผู้ชมเป็นกลุ่มคนที่มีประสบการณ์ก็อาจจะไม่หลงไปในประเด็นนั้น ทางด้านแนวโน้มการจัดให้มีเรียนการศึกษางานศิลปะการแสดงร่วมสมัยในระดับอุดมศึกษานั้น ศาสตราจารย์นราพงษ์ จรัสศรี ได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในเรื่องนี้โดยสรุปใจความว่า สถาบันการศึกษาต้องกว้างในเรื่องบุคลากรหรือผู้สอน คือ ควรเปิดกว้างให้มีผู้สอนทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ซึ่งปัจจุบันบางสถาบันโดยเฉพาะเอกชนสามารถทำได้ แต่บางสถาบันอาจจะติดในเรื่องของงบประมาณในการจ้างบุคลากร หรือข้อบังคับที่ว่าด้วยเรื่องจำนวนอาจารย์ประจำหลักสูตร ที่ต้องเป็นตำแหน่งอาจารย์ประจำ ทำให้ความสามารถในการจ้างผู้สอนจากภายนอกลดลง อีกทั้งโรงละคร หรือสถานที่แสดงผลงานควรต้องปรับปรุงให้มีความทันสมัยและสามารถรองรับการแสดงในเทคนิคต่างๆ ของผู้สร้างสรรค์งานได้อีกด้วย จากบทสัมภาษณ์ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ ของ ศาสตราจารย์นราพงษ์ จรัสศรี สามารถที่จะนำมาเป็นข้อมูลเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ในการวางรูปแบบโครงสร้างทางหลักสูตรในสาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย (Contemporary Theatre and Performance Practice Program) ต่อไป

จะเห็นได้ว่าจากการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของอาจารย์ทั้ง 3 ท่าน ในการเปิดหลักสูตรใหม่ทั้ง 2 หลักสูตรนั้นมีความเป็นไปได้โดยความสำคัญประการหนึ่ง คือ การเตรียมพร้อมทางด้านบุคลากรผู้สอน ซึ่งในเรื่องนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ จิ่งวิวัฒนาภรณ์ (สัมภาษณ์: 2559) คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้กล่าวถึงความเตรียมพร้อมและความเป็นไปได้ในการเปิดหลักสูตรระดับปริญญาโท ใน 2 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาละคอนประยุกต์ (Applied Theatre and Drama) และสาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย

(Contemporary Theatre and Performance Practice Program) ว่าในการเปิดหลักสูตรระดับปริญญาโท จะต้องสามารถทำให้ผู้ที่ต้องการเรียนรู้ความร่วมมือหรือคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ เพื่อเปิดประเด็นทางสังคม และเพื่อประโยชน์ต่อสังคมอยากที่จะมาเรียนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นสถาบันที่เปิดกว้างทางความคิดและยอมรับสิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ และหากในสาขาวิชาการละครคอนสามารถสร้างผลงานทางด้านละครประยุกต์ ศิลปะการแสดงร่วมสมัย ทั้งทางละครและนาฏยศิลป์ ให้โดดเด่นและเป็นที่รู้จัก ก็จะสามารถทำให้เป็นหลักสูตรที่มีความเข้มข้นมากขึ้นซึ่งเป็นที่จำเป็นอย่างมาก โดยในเนื้อหาวิชาภายในหลักสูตรอาจมีวิชาที่เป็นพื้นฐานเหมือนกับสถาบันอื่น แต่หลักสูตรของสาขาวิชาการละครคอน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น จำเป็นจะต้องมีวิชาเฉพาะที่แตกต่างและสามารถตอบโจทย์เหล่านี้ได้ ส่วนในเรื่องการเตรียมพร้อมและความเป็นไปได้ในการเปิดหลักสูตรระดับปริญญาโททั้ง 2 สาขานี้ ในขั้นแรกจำเป็นจะต้องมีผู้สอน หรืออาจารย์ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านนี้โดยตรง ซึ่งปัจจุบันนี้ก็ได้มีการพยายามเปิดรับผู้ที่มีคุณสมบัติตรงตามที่ต้องการมาช่วยเพิ่มจากอัตราจำนวนอาจารย์ที่มีอยู่แล้วส่วนหนึ่งในขณะนี้ และจากผลสำรวจความต้องการของผู้ที่ต้องการจะศึกษาต่อในทั้ง 2 สาขานี้ ก็เป็นข้อมูลพื้นฐานได้ว่าหากมีการเปิดหลักสูตรขึ้นในอนาคตจะมีผู้สนใจเข้าสมัครเรียนอย่างแน่นอน

ผู้วิจัยสามารถสรุปเนื้อหาการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในเรื่องความเป็นไปได้และทิศทางการเปิดหลักสูตรปริญญาโท ทางด้านละครประยุกต์และศิลปะการแสดงร่วมสมัยจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีประสบการณ์ ศิลปินและอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านศิลปะการละคร และศิลปะการแสดงร่วมสมัย 4 ท่าน โดยสรุป ดังนี้

1. การเข้าใจถึงความหมายของละครประยุกต์และศิลปะการแสดงร่วมสมัยอย่างแท้จริง เป็นสิ่งสำคัญ เพื่อที่จะทำให้สามารถจัดรายวิชาต่างๆ ลงในแต่ละหลักสูตรได้มีเนื้อหาวิชาตรงตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. การบรรจุเนื้อหาวิชาลงในหลักสูตร โดยพิจารณาถึงการนำไปใช้ได้จริงและมีความทันสมัยเข้ากับโลกปัจจุบัน

3. การเตรียมความพร้อมของหลักสูตรที่ต้องการจะเปิด เรื่องสำคัญที่สุดคือ ด้านบุคลากรผู้สอน ที่ต้องการผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ และมีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในแต่ละด้าน โดยควรเปิดกว้างไม่จำกัดเฉพาะบุคลากรที่มีในสถาบันเท่านั้น

4. การสร้างเอกลักษณ์ และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนให้แก่หลักสูตร โดยเข้ากับโครงสร้างนโยบายของมหาวิทยาลัย และสามารถผลิตผลงานสร้างสรรค์ออกสู่สังคมได้ประจักษ์

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. จากผลการศึกษาทำให้ทราบถึงความต้องการและความเป็นไปได้ในการเปิดหลักสูตรปริญญาโทสาขาละคอนประยุกต์และสาขาศิลปะการแสดงร่วมสมัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ ต่อความเตรียมพร้อมในการจัดการศึกษาระดับปริญญาโท ของสาขาวิชาการละคอน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสามารถนำผลการวิจัยที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรระดับปริญญาโท ของสาขาวิชาการละคอน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในอนาคตต่อไป

2. การวิจัยในครั้งนี้จะสามารถนำผลการวิจัยไปประกอบการพิจารณาการขอเปิดหลักสูตรต่อมหาวิทยาลัยได้นั้น ควรจะต้องมีการดำเนินงานตามขั้นตอนกระบวนการในช่วงระยะเวลาเดียวกันหรือพิจารณาในปีปัจจุบัน เพื่อเป็นการสำรวจความต้องการของผู้เรียน ณ ช่วงเวลานั้น ทั้งเป็นการได้ข้อมูลที่ทันสมัยและเข้ากับสังคมในช่วงเวลานั้นอีกด้วย

3. ข้อจำกัดในการหาข้อมูลทางแบบสอบถามต่อกลุ่มตัวอย่างในสถาบันต่างๆ บางครั้งจำเป็นต้องทำมากกว่า 1 ครั้ง และเป็นการขอความร่วมมือ การให้ความช่วยเหลือด้านการประสานงานจากอาจารย์หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในแต่ละสถาบัน จึงจะทำให้ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้อย่างครบถ้วน

4. ควรมีการศึกษาความต้องการศึกษาต่อในระดับปริญญาโท ในสาขาวิชาอื่นๆ ต่อไป โดยพิจารณาจากความพร้อมของคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บรรณานุกรม

- เกษม สาทิตย์ทิพย์. **ระเบียบวิธีวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. โรงพิมพ์นิวเสรินคร, 2542.
- กาญจนา คุณารักษ์. **หลักสูตรและการพัฒนา**. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2540.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. **การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : อลีน เพรส, 2539.
- ชัยวัฒน์ สุขอิรัตน์. **การพัฒนาหลักสูตร : ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.
- ชาวุฒิ ปลื้มสำราญ. **ความต้องการการศึกษาต่อหลักสูตรการศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**, 2553.
- อึ้ง บัวศรี. **ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : เอรารวินการพิมพ์, 2531.
- นิตยา สุขเสรีทรัพย์. **รายงานการวิจัย เรื่อง การประเมินและติดตามผล หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2547.
- ปทีป เมธาคูณวุฒิ. **หลักสูตรอุดมศึกษา : การประเมินและพัฒนา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- พรรัตน์ ดำรุง. **ละครประยุกต์ : การใช้ละครเพื่อการศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557.
- สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยศิลปากร. **ข้อเสนอหลักเกณฑ์การขอตำแหน่งทางวิชาการสาขาศิลปะและการออกแบบ**. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556.
- รังสรรค์ สิงห์เลิศ. **การศึกษาความเป็นไปได้ในการเปิดสอนหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรคุณวุฒิบัณฑิต สาขาประชากรศึกษาของมหาวิทยาลัยมหิดล : วิเคราะห์ความต้องการ**. มหาวิทยาลัยมหิดล, 2529.

แผนกลยุทธ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 – 2559) ฉบับทบทวน
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 – 2557. สืบค้นเมื่อ 27 มกราคม 2558;
จาก <http://www2.citu.tu.ac.th/citu/www/files/แผนกลยุทธ์.pdf>
แผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ปี 2555 – 2558 (ฉบับสมบูรณ์).
สืบค้นเมื่อ 27 มกราคม 2558; จาก [http://www.ocac.go.th/document/
page/page_3483.pdf](http://www.ocac.go.th/document/page/page_3483.pdf)

**หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการละคร คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ /หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556**

Crifton, D.S. Jr. and D.E. Eyffe. *Project Feasibility Study Analysis*.
New York, 1977.

Ingvar Werdelin. *The Feasibility of an Education plan*. In *Manual of
Education planning 9 : Evaluation*. Linkoping University, 1977.

L.J. Goodman and N.R. Love (eds). *Project planning and management:
An Integrated Approach*. New York : pergamon, 1980.

Taba, Hillda. (1962). *Curriculum Development : Theory and Practice*.
New York : Harcourt, Brace and World.

